מראה יחזקאל על התורה — חיי שרה

ואברהם זקן בא בימים כו', הנה ידוע שהבורא ברא עולמו בגין דישתמודעין ליה וכמ"ש אשר מלך בטרם כל יציר נברא שהיה מלך בכח רק שרצה להודיע טבעו, וידוע כשאדם רוצה להיות ידוע ומפורסם צריך להיות נדיב ומטיב לכל, ומכ"ש הבורא ב"ה הודיע בי"ג מדותיו של רחמים, א"כ איפוא מהו שאמרו [עי' פירש"י בפסוק בראשית וגו'] בתחלה עלה במחשבה לברוא העולם במדה"ד הלא תחלת הבריאה היה לנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים וזהו עיקר השירות והתשבחות, אעפ"י שאסור להרבות בשבחו של מקום היינו בשבחים הבאים מצד עצמותו כי הוא אלקי אלקים ואדוני האדונים, והיינו מחמת שאין בכח שום נברא להשיגו, אבל עיקר השבח והודיה שאנו נותנין לו הוא מה שמזכירין חסדיו וטובותיו ונפלאותיו הרבים והעצומים על אשר יעמס עלינו יום יום.

וכמו שביארתי על מה שאמר דוד המע"ה (תהלים קיח ז) ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי, פי' שיש שני סוגי ניסים דהיינו הא' כשאדם הולך בדרך ונופלים עליו גזלנים והקב"ה מצילהו מידם נותן אח"כ שבח והודיה, והב' שהקב"ה שומרו שהגזלנין אינן רואין אותו כלל וגם הוא אינו רואה אותם נמצא שמרויח בזה הבהלה והפחד, אמנם כל זה באדם בינוני משא"כ במי שכבר הוא מנוסה ומובטח בה' שלא יגיע לו היזק ונכון לבו בטוח בה' לאיש כזה טוב יותר שיראה לפניו הנס כדי שעי"ז יגיע לאהבה ובטחון יותר, וע"כ דוד המע"ה שכבר היה מלומד בניסים כמ"ש אם תחנה עלי מחנה לא ייירא לבי שלא יגיע מזה שום מורא ומורך בלבבו כי אם תקום עלי מלחמה אפי' אנכי יודע בבירור שהמלחמה היא בשבילי מ"מ אני בוטח, וזה"ש ה' לי בעוזרי אחרי שאני מובטח בעזרת ה' לכן טוב יותר שאני אראה בשונאי כדי שאראה הנס עין בעין.

והוא שאמר (תהלים קמב ח) הוציאה ממסגר נפשי, לא בשביל עצמי, רק להודות את שמך, כי נפשי היתה משתוקקת מאוד לזמר שירות ותשבחות וכדמשמע בזה"ק שע"כ אמר בסוף תהילים כל הנשמה תהלל שלא היה יכול להספיק ולרוות צמאונו בכל הק"ן מזמורים שאמר עד שסיים כל הנשמה תהלל.

הנה כי כן נשוב נתפלא על תחלת הבריאה. אמנם ידוע שיש חילוק בין חסד לרחמים כי חסד הוא פשוט שאין בו טעם ומעצור ואם העולם היה נבנה בחסד לא היה שכר ועונש וע"כ צריך למדת הדין אשר יגביל השפע במדה, ואעפי"כ הקב"ה מרחם כי מדת רחמנות שייך על דבר שאינו כראוי ולכך היה צריך מקודם מדת הצמצום ואח"כ ממשיכין את חסד הבורא בכל המדות, וזהו מה שאנו מתפללים ברוך אתה ה' רופא חולים ומברך השנים וכדומה פי' ברוך הוא לשון בריכה וצינור שיומשך בריכה והשפעה של רפואה וברכת השנים.

וזה"ש ואברהם זקן, פי' זקן מלא רחמים שי"ג מדות נקראין תיקוני דיקנא, בא בימים, בשבעת ימי בנין דהיינו המדות והצמצומים, וה', כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו דהיינו בשיתוף של דין ורחמים, ברך, המשיך את אברהם, דהיינו מדת בכל, באותו מדה הנקרא כל כמ"ש כי כל בשמים ובארץ.

וזה"ש יפה שיחתן של עבדי אבות לפני הקב"ה מתורתן של בנים, פי' כמ"ש (תהלים א ב) ובתורתו יהגה כו' בתחלה נקראת ע"ש הקב"ה ואח"כ על שמו (קידושין לב:) שמחדש חדושי תורה שזה תלוי ביגיעתו כי יגעתי ומצאתי תאמין, וזה חביב לפני הקב"ה כשמספרין מתורתם וממעשיהם אשר חדשים לבקרים מוסיפין והולכין, אבל מגדולת הבורא אין בנו כח לדבר, וגם אליעזר דבר כאן מטובתן של אברהם ויצחק והניסים שנעשו לו בשבילן וזה חביב לפני הקב"ה אפילו אם היא שיחה של עבדים רק שתהיה מתורתן של בנים פי' השיחה והדבור יהיה מתורתן ומעשים טובים של הבנים וזהו העיקר השבח שמו.

עוד יאמר יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, עפימ"ש בשם הבעש"ט מה טעם במנחה של שבת הוא רעוא דרעוין פי' הרצון של הרצון עיי"ש בס' אור הגנוז, והנה הקב"ה ברא עולמו בגין דישתמודעין לי', וזה נעשה ע"י אברהם אבינו פרסום אלקותו בעולם, וע"כ נתן לנו התורה כמ"ש כי הוא חכמתכם ובינתכם כו', וכבר ביארתי ע"פ אזמרה לאלקי בעודי כו' ע"ש הטעם שבשבת במנחה מתגלה רצון העליון דהיינו המתקת הדינים בשרשן עיי' בפ' מקץ וא"כ רצון של נתינת התורה היה לצורך רצון אחר דהיינו פרסום אלקותו.

וזהו יפה שיחתן של עבדי אבות דהיינו הגרים שהם מגיירים נקראין עבדים, יותר מתורתן של בנים, פי' שהתורה היה רק הכנה לזה, וכבר אמרו [קידושין לב: וברש"י שם] שמתחלה נקראת התורה ע"ש הקב"ה ואח"כ על שם הלומד כמ"ש (תהלים א ב) כי אם בתורת ה' חפצו ואח"כ ובתורתו יהגה.

א"י יפה שיחתן של עבדי אבות אעפ"י שאינן חשובים, כשהשיחה היא מתורתן של בנים שמספרין חשיבותם וצדקתם והניסים שנעשו להם, וכ"כ כאן עסק אליעזר בסיפורי דברים הללו ובפרסום אלקותו והניסים שנעשו לו.

ולבני הפלגשים כו', קדמה אל ארץ קדם הוא למותר, והנ"ל דהנה אברהם בירר לו שיעבוד מלכיות ועוה"ב (ב"ר מד כא) וכמ"ש (בראשית לג יד) יעבור אדוני לפני עבדו ואומות העולם ביררו עוה"ז, וזה"ש אחר שירת הים כי בא סוס כו' כלומר כל הרעש הזה הוא כבר ישן נושן שכבר בא סוס כו' אבל לעתיד לבא כי לה' המלוכה כו' אזי ועלו מושיעים כו' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד וכמו שפירשתי במ"א, ועכשיו אין השם שלם.

וזהו ולבני הפלגשים, שעדיין אין השם שלם נתן אברהם מתנות תענוג עוה"ז וישלחם כו' קדמה שהם יתענגו קודם בני יצחק, אבל לעתיד לבא נאמר (ישעי' ס יג) כבוד הלבנון אליך יבא כו', והיה סחרה ואתננה קודש לה' (שם כג יח).

חידושי אגדהבתולה ואיש לא ידעה כו', דצריך להבין למה כפל הלשון דאם אמר בתולה ממילא הוא שאיש לא ידעה ועיין פירש"י, ונ"ל משום שבאותו פרק נעשית ג' שנה כפירש"י בפ' תולדות ואז בתוליה חוזרין (נדה מה.) ולכך כפל לומר ואיש לא ידעה אפילו מקודם לזה.